

„A kövek nem hervadnak el”

Holokauszt- konferencia a megyei könyvtárban

A II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár konferenciát rendezett 2014. október 15-én a Miskolci Egyetem Történettudományi Karával közösen a Magyar Holokauszt Emlékév alkalmából. A találkozó témája: a holokauszt és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei és a miskolci zsidóság kulturális öröksége a történeti és irodalmi kutatások tükrében. Iskolánkat Barna István tanár úr, dr. Szabó Istvánné tanárnő, Vincze Tamara és Ferencsák Dóra 12.A és Szunyogh Örs 11.H, Ágh Norbert, Juga Péter, Kiss Péter 10.H osztályos tanulók képviselték. A programon való részvételünk része az emlékév méltó megemlékezéseinek megrendezését biztosító Civil Alap 2014-es pályázati projektjének.

A konferencia köszöntőjében a könyvtár igazgatónöje utalt a téma tudományos és szépirodalmi megközelítésére, kiemelte az utóbbi újszerűségét. Kiss Gábor alpolgármester megnyitójában harmadik megközelítést is felvetett, hangsúlyozta a holokauszt tragédiájának az oktatásban, a jövő nemzedék nevelésében való kiemelkedő jelentőségét, a zsidó kultúra megismerésének fontosságát az együttélés, a sorsközösség és a megbékélés kapcsán.

A miskolci zsidó élet 18-19. századi helyszíneit dr. Gyulai Éva egyetemi docens mutatta be korabeli térképek, kataszterek és képeslapok segítségével. Megismerhettük a Miskolcon megtelepedett zsidó közösség életlehetőségeit. Képekkel illusztrálva mutatta be az előadó a zsinagógák építését, az imaházakat, a rituális fürdő helyét, a zsidó temető jelentős emlékeit. Kiemelte az iskolák fontosságát, az izraelita tanítóképző egyediségét. Megdöbbentő volt, hogy a bemutatott helyszínek közül már csak a Kazinczy utcai zsinagóga áll, illetve a zsidó temető szent helye.

A miskolci zsidóság élethelyszíneinek bemutatása után dr. Csíki Tamás egyetemi docens a megyénk területén megtelepedő zsidó közösségekről és a holokauszt megyei tragédiájáról szólt. Az előadó kiemelte, hogy három helyszínen gyűjtötték össze 1944-ben a gettókból hajtott, sárga csillaggal megbélyegzett embereket, hogy haláltáborokba szállítsák. A borsodiakat Miskolcra terelték, az abaújiakat Kassára, a zemplénieket Sátoraljaújhelyre. Beszél a kíméletlen karhatalmi gépezetről, amely pontosan végrehajtotta a kegyetlen parancsokat. Feltette a kérdést, miért nem tettek sorsuk ellen semmit az elhurcoltak? Korabeli naplójegyzetekből idézett a válasz után kutatva.

Ugyancsak korabeli naplók feldolgozásán keresztül jelentette meg a zsidókkal szembeni ellenséges hangulatot dr. Kunt Gergely egyetemi tanársegéd az „Azért másnak olyan könnyű. Nyíltan hordja a csillagot, és kész.” –naplóbejegyzés felhasználásával. Egy 1944-es kamasznapló és annak rajzai segítségével érzékelte a korabeli ellenséges, gyűlölettel teli légkört a zsidósággal kapcsolatban. Ekkor vált érthetővé igazán, hogy miért fontos egymás kultúrájának, vallásának megismerése, hiszen a tévhitek vezetnek a torz eszmék kialakulásához.

Csorba Piroska Szabó Lőrinc-díjas költőnő, író nő gyermekkorá szuhakállói emlékeihez nyúlt vissza. Faluja és Miskolc zsidósággal kapcsolatos legendáit gyűjtötte össze, és a szépirodalom eszközeivel mutatta be A kövek nem hervadnak címmel megjelent kötetében, amelyet erre az alkalomra adott ki a megyei könyvtár. A szerző részleteket mutatott be elkészült kötetéből, a miskolciak és szülőföldje emlékeit a holokauszt tragédiájáról és áldozatairól.

A miskolci zsidóság gazdasági, közéleti szerepéről, asszimilációjának módjairól beszélt Sziszkoszné dr. Halász Dorottya egyetemi adjunktus. Sok információval szolgált az oktatási intézményekről, az Erzsébet izraelita elemi iskoláról, a leányiskoláról, a polgári fiúiskoláról és a kiemelkedő jelentőségű izraelita tanítóképzőről, valamint a hozzá kapcsolódó elemi gyakorlóiskoláról. Kiemelte, hogy a város más felekezetű oktatási intézményei is fogadták az oda jelentkező izraelita diákokat. A Fráter György Katolikus Főgimnáziumban 1940-ben a tanulók 14%-a izraelita felekezetű volt, s ez semmiféle konfliktust nem okozott a diákközösségben.

Jogtörténeti előadást tartott dr. Lehotay Veronika egyetemi adjunktus az 1939-41 es zsidótörvényekről és az 1944. március 19 utáni 103, zsidókat érintő rendeletről. Vizsgálta, hogy a végrehajtó hatalom és az igazságszolgáltatás hogyan reagált a törvényekre, megvizsgálta a korabeli kúriai pereket. A legtöbb, zsidósággal kapcsolatos per a nyugdíjjogosultságról, a munkaviszony megszüntetéséről, a házasságok érvénytelenségéről, a származást igazoló dokumentumok hitelességéről, vallásváltoztatásról és a kereskedelmi társaságokkal kapcsolatos ügyekről szólt. A büntetőperekben a vád leggyakrabban a strómanság (azaz a más nevében történő üzleti tevékenység) és a fajgyalázás, azaz a zsidó-keresztény házasság tilalma elleni bűn. Az ítélet ezekben az esetekben leggyakrabban internálás volt, pénzbüntetés, börtön. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy ezeknek a pereknek és ítéleteknek tudományos kutatása még alig megkezdett. Megállapította, hogy a zsidótörvények és perek, eljárások hozzászoktatták a társadalmat ahhoz, hogy ami a zsidókkal történik, az legális, és a törvények is azok.

A konferencián szót kért a Földes Gimnázium tanára, dr. Szabó Istvánné, aki arról számolt be, hogy az iskolában hagyománya van az emlékezésnek. Barna István tanár úr évtizedek óta kiállításokkal, konferenciákkal, prózamondó versennyel, publikációival idézi fel a diákoknak a tragédiát és a mártírokat. Munkájáért magas elismerést, Simon Wiesenthal-díjat kapott. A bejövő osztályok minden évben, a holokauszt áldozatainak emléknepjén, április 16-án megismerkednek a miskolci zsidóság kultúrájával, tragikus sorsával és a Kazinczy utcai zsinagóga építésének történetével. A hagyományok folytatásaként az iskola történelem iránt érdeklődő csoportja gyűjti a holokauszt megyei áldozatainak emlékhelyeit, és tanulmányi kirándulás keretében lerója kegyeletét emléküik előtt, „el nem hervadó köveket” és emlékszalagokat helyezve el. Tisztelgő látogatást tettek Auschwitz-Birkenauban, a budapesti Holokauszt Emlékközpontban és a fővárosi emlékhelyeken is Kovácsné Szepelfeld Erzsébet és dr. Szabó Istvánné szervezésében. Kutatják az 1944-ben az intézményben tanuló 55 izraelita diák sorsát, sokszor auschwizti tragikus megsemmisítésre bukkanva az iratok között. A diákok megrendülve élik át a szörnyűségeket, s többé nem száraz történelmi tényeket, adatokat látnak, hanem tragikus emberi sorsokat.

A konferencia utolsó előadója, Csonka Laura, az ELTE PhD hallgatója azt kutatta, hogy 1945 után milyen magatartás jellemezte a holokausztra reagálókat. Szólt a zsidótörvények és rendeletek eltörléséről, a nyilasok felelősségre vonásáról. A lakosság azonban az elvesztett zsidó vagyont nem akarta visszaadni, nem akart szembenézni a történetekkel, közönyösnek mutatkozott. Az 1950-es években is a felejtés és a kollektív trauma elnémitása volt a cél. Hallgattak a zsidók is. A Kádár-rendszer emlékezetpolitikájában sem volt gyász, kibeszélés, feldolgozás. A korabeli politika vallásfelekezetenként tekintette a zsidóságot, lojalitást mutatott, „megengedő” viszonyulása öndicsérettel társult. Az 1960-as évekig említés sem történt a holokausztról, akkor az Eichmann-per és a zuglói nyilas per irányította a figyelmet a tragédiára. A Kádár-hatalom saját céljaira használta a pereket, az „imperialista”, „fasiszta” Német Szövetséges Köztársaság és Izrael lejáratására. A perekkel bizonyították, hogy ellenség még mindig van, ezért van szükség a kemény kéz politikájára. Olyanokat ítétek el a perek során, akiket a társadalom nem sajnált, a zsidóság pedig elégedett lehetett, hiszen történt felelősségre vonás. Ez a politikai magatartás vezetett oda, hogy a vidéki, elhagyott zsinagógák különféle funkciókat kaptak: kultúrházzá, magtárrá, tsz-irodává, istállóvá stb. alakították át, vagy egyszerűen lebontották. A kádári társadalom nem akart emlékezni, nem akart kérdéseket feltenni és válaszokat keresni a zsidósággal, a holokauszttal kapcsolatban. Ez a kollektív hallgatás az 1990-es rendszerváltással ért véget, s megkezdődött a trauma tudományos kutatása, feldolgozása, a kibeszélés.

A konferenciát kiállítás megnyitása zárta. Barna István tanár úr a helyi zsidóság hagyatékából és az emlékezés rekvizitumaiból válogatott tárgyakat mutatta be. Gyűjteményében láthatunk menórát, kipát, tóratekercs „gombját”, imakendőket, ünnepi terítőket, levelezőlapokat olvashatunk a munkaszolgálatból. A 19-20. századi miskolci képeslapokról megismerhetjük a város hajdani zsidó épületeit. Mindennapi életük fényképeit, apró tárgyait is láthatjuk, valamint a miskolci holokauszt áldozatainak Tóra tekercs formájú mártírnévsorát. A Földes-diákok gyűjtései, a holokausztról szóló prózamondó versenyek novellái, az áldozatokat megidéző drámai mozgásszínház videofelvételei teszik élővé a múlt emlékeit. Az egyik legmegrázóbb kép egy középkorú házaspárt ábrázoló ceruzarajz, amelyet egy Auschwitzba hurcolt fiú készített szétszakított ingjének egy darabjára a szüleitől, emlékezetből. A kiállítás december végéig megtekinthető.

„Emlékezni és emlékeztetni!” Ez volt a konferencia célja. Felhívta a figyelmet –József Attila szavaival- arra, „hogya a múltat be kell vallani”, s „rendezni végre közös dolgainkat”. Ki kell mondani, ki kell beszélni a történeteket, szembe kell nézni a múlttal, tisztázni a felelősséget őszintén a történettudomány és a szépirodalom eszközeivel is. Csak így élhetünk együtt tovább, csak így ismerhetjük meg egymást igazán, csak így kaphatunk feloldozást, csak így lehet megbékélés.

Miskolc, 2014. október 16.

Dr. Szabó Istvánné